

17. MOL., Htt., C 37; Lad. A; Fasc 32; No 2. és *Linzbauer, X. F.*: Codex San-med. II. 62. o. 1736 év. – 18. MOL., C 37; Lad. A; Fasc. 2; No 2. – 19. MOL., M. Kamara, Insin. Comm. Bell. A 14; 1744; 15342 sz. film 96 és 124 o. – 20. MOL., M. Kamara., Acta Jes. E 152. Irreg. 203.11 – 21. = 20. – 22. MOL., E 152 Irreg. 204.1 – 23. MOL., M. Kancell., Acta gen. A 39; 1773; 2989. – 24. MOL., A 39; 1774; 769; 1775; 7958. – 25.

MOL., A 39; 1775; 798. – 26. MOL., Acta sec. ref. Nic. Skerlecz C 43; 1780-1, 1782-10, 1783-11, Htt., Dep. san. C 66; 1783/84-10 és 1786-36-5.

E. Sági: *Pharmacies of the Order of Jesuits in ancient Hungary. The late pharmacy of the Order of Jesuits at Kassa (Košice, Slovakia)*

Budapest, Lónyay u. 14. – 1093

Gyógyszerészet 42. 418–419. 1998.

Az egykori nagyszombati jezsuita patika

Sági Erzsébet dr.

Trnava, Szlovákia. A jezsuita patika alapítási ideje 1635. A gyógyszerértár 1748-ig közforgalmúként, azután a rend feloszlataáig házi patikaként működött. Az 1773. évi leltár leírja a patikabütor, a gyógyszereket, eszközöket, edényzetet, valamint a 78 szakkönyvet. A jezsuita patika értékeit pénzzé tették és megszűnt létezni, holott az orvosegyetem kérte azt oktatási célra.

Trnava Szlovákiában van. A pozsony megyei város 1543-tól az esztergomi érsek és főkáptalan székhelye volt. Itt volt 1777-ig az egyetem.

A nagyszombati kollégium 1615-ben, a nemesi konviktus 1624-ben, a Pázmány Péter alapította egyetem két karral 1635-ben nyílt meg, majd a jogi karral bővült. Thököly Imre és II. Rákóczi Ferenc hadi cselekményei miatt a fejlődés és működés nem volt zavartalan [1]. Az 1769. évben a királynő által alapított orvosi kar is itt nyert elhelyezést.

Az első jezsuita gyógyszerész *Abraham Jung* 1636-ban jelenik meg a rendi névsor szerint, azonban ő már 1635-ben ott van ápoló beosztásban [2].

1748. február 28-án a kollégium rektora *Andreas Patal* azt írja helytartótanácsnak: „A patikát 1635 évben alapították saját ellátásra és a közösség használatára. Ez a patika emberemlékezet óta nyilvános volt.” [3].

A városban működő polgári gyógyszerészek 1738-tól éveken keresztül ismételtén több beadványt intéztek a helytartótanácshoz kérve, hogy az a jezsuita patika működését – mivel az érdekeiket sértette – korlátozza [4]. Nagyszombatban a patikavizsgálati jelentések szerint 1747. évtől 1763-ig a polgári gyógyszerértárak száma 4-ről 3-ra csökkent és annyi is maradt [5]. 1748. március 28-án a királynő rendeletileg visszavonta a jezsuita gyógyszerértár közforgalmú jogát, az a továbbiakban csak házi patika lehetett [6]. A rend a patikajog megvonása után is folyamatosan tartott gyógyszerész frátert a kollégiumban egészen a feloszlataáig.

A nagyszombati jezsuita patika alapítási ideje: 1635 év, mely időtől 1748-ig közforgalmú gyógyszerértárként, azt követően házi patikaként működött.

A nagyszombati kollégium patikus fráterei az alábbiak voltak:

1635–1648	<i>Abraham Jung</i>
1649–1652	<i>Udalricus Steidler</i>
1653	<i>Ignatius Scheiber</i>
1654	<i>Abraham Jung</i>
1655–1659	–
1660	<i>Ignatius Reichardt</i>
1661–1665	–
1666	<i>Matthias Hotschevar</i>
1667–1669	–
1670	<i>Balthasar Feuerstein</i>
1671	<i>Hemmingus Funck</i>
1672	nincs adat
1673–1674	–
1675	<i>Joannes Wilser</i>
1676–1677	<i>Balthasar Feuerstein</i>
1678	–
1679	<i>Jacobus Sebaldt</i>
1680	<i>Andreas Heder</i>
1681–1682	<i>Joannes Eichler</i>
1683	<i>Matthias Mayrhoffer</i>
1684–1685	<i>Joannes Talck</i>
1686–1687	<i>Joannes Taborski</i>
1688	<i>Andreas Heder</i>
1689	<i>Joannes Rauplik</i>
1690–1692	<i>Joannes Holosinski</i>
1693–1694	<i>Joannes Taborski</i>
1695	<i>Cornelius Wirekner</i>
1696–1697	<i>Franciscus Párl</i>
1698	<i>Carolus Unz</i>
1699–1707	<i>Ferdinandus Tindelli</i>
1708	<i>Carolus Unz</i>
1709–1710	<i>Ferdinandus Tindelli</i>
1711	<i>Tobias Chmell</i>
1712	<i>Philippus Braun (Praum)</i>

- 1713–1714 *Antonius Wendau*
 1715–1718 *Joannes Escherich*
 1719 *Jacobus Seyer*
 1720–1722 *Michael Guett*
 1723–1724 *Tobias Chmell*
 1725–1726 *Casparus Steyer*
 1727–1728 *Michael Guett*
 1729 *Sebastianus Grandtner*
 1730–1732 *Antonius Schlösser*
 1733–1734 *Hieronymus Pezelt*
 1735–1741 *Christoph. Hartl*
 1742–1745 *Ferdinandus Schiffkorn*
 1746 *Leopoldus Hartung*
 1747 *Norbertus Zuilackh*
 1748 *Norbertus Zuilackh és Joannes Maschner*
 1749–1751 *Joannes Maschner*
 1752 *Sebastianus Grandtner*
 1753–1759 *Carolus Smichei*
 1760 *Thaddaeus Dilling*
 1761–1762 *Matthias Saglmayr*
 1763–1764 *Jacobus Weiss*
 1765 *Paulus Thaller*
 1766–1767 *Joannes Pleydl*
 1768 *Franciscus Tandler*
 1769–1770 *Carolus Bader (Pader)*
 1771–1772 *Petrus Skorscheban*
 1773 *Matthaeus Rauzi* [7].

Úgy láttam, hogy a XVII. század és a XVIII. század első évtizedében, nem mindig volt a rendtagok között kellő számú gyógyszerész, olyankor világi provizort alkalmaztak.

Kizárólag a nagyszombati kollégiumban fordul elő 1639 évtől, én az 1690-es évekig kísértem figyelemmel, hogy egy-egy papi személy, leggyakrabban a rektor anyagi helyettese azzal a feladattal is meg volt bízva, hogy „praefectus apothecae”. Ez olyan esztendőkből is előfordult, amikor volt szerzetes gyógyszerész a házban. Ezeket, a gyógyszerész rendi előjáróit megbízhatták a patika felügyeletével, elszámoltatásával, de semmi nem utal arra, hogy ők gyógyszerészek lettek volna és a patikában dolgoztak volna.

A jezsuita rend feloszlásakor bizottságilag leltárba

vették a rendházat és annak minden ingóságát. A gyógyszerészterhelyiségeiben található tölgyfa bútorzat, a díszül szolgáló képek, szobrok, a használati eszközök és a nagyszámú gyógyszer jegyzéke fennmaradt. A rendház patikájában 78 db orvosi-gyógyyszerészi szakkönyv volt [8]. Az ott levő jezsuita gyógyszerészt további döntésig a rendházban tartották, a polgári alkalmazottakat pedig elbocsájtották [9]. A patikára jelentkezett vevő, aki írásba adta, hogy mindenképp többet ajánl, azonban úgy határoztak, hogy nem növelik a városban a közforgalmú gyógyszerterhelyek számát [10]. A patikát az orvosgyógyeztem is kérte, mint olyant, amely szükséges a képzéshez, de annak felszámolása, minél több anyagi érték pénzzé tétele volt a cél. Utána csak 1907 évben létesült, már Budapesten egyetemi gyógyszerterhely.

A gyógyszereket – mivel azok állás közben értéküket veszítik – felajánlották a helybeli patikusoknak [11]. Még 1782-ben is „patikabeli eszközöket” bocsájtottak árverés útján eladásra [12]. A nagyszombati jezsuita patika értéke, illetve anyagainak értékesítési összege nem ismert, azonban minthogy az abolíció alkalmával már csak házi patikaként működött, azt közforgalmú gyógyszerterhelyekkel nem célszerű összehasonlítani.

IRODALOM

1. *Gyenis András S. I.*: Régi magyar jezsuita rendházak. Budapest, 1941. 39–40. o. – 2. *Lukács, Ladislaus S. I.*: Catalogus personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I. 1551–1773. I–XI. Roma. Institutum Historicum S. I. 1978–1995. – 3. MOL., Htt. Acta san., C 37; Lad. A; Fasc. 32. No 5., fol. 166 r-v, 167 r. – 4. = 3. 24. irat. – 5. MOL. C 37; Idealia 10. sz. és = 3, No 5. és 7. – 6. = 3, 130. fol. – 7. *Grabarits István-Grabaritsné Ildikó Zsuzsanna*: Az osztrák jezsuita rendtartomány patikái és patikusai 1716–1773. Orvostört. Közl. 107–108 (1984) 137–160 o., Lukács, L. passim., 1735 év Bp. Egyet. K., Cod., Ab 123. Ann. Coll. Tyrn. és 1769 év Cod. Ab. 125. – 8. MOL., Htt., Dep. littopol. C 67; 1773. Coll. Tyrn. 239/21. – 9. MOL., M. Kancell. Acta Gen. A 39; 1774; 157 és 3606 – 10. MOL., A 39; 1775; 4326. – 11. MOL., A 39; 1774; 1719; 2423; 3606. – 12. Magyar Hirmondó. Pozsony. 1782., 736–737 o. közötti számozatlan.

E. Sági: *The late pharmacy of the Order of Jesuits at Nagyszombat (Trnava, Slovakia)*

Budapest, Lónyay u. 14. – 1093

ÜGYVITELI SZOLGÁLTATÁS

PRO CONSULTING KFT.
 1188 Budapest, Tiszavirág u. 22/b.

Gyógyszertárak elszámolási rendszerét jól ismerő kft. vállalja – rendszeres konzultációval – Budapesten és vonzáskörzetében elhelyezkedő patikák

- könyvelését, bérszámfejtését
- APEH- és Tb.-képviseletét
- bevallások, éves beszámoló elkészítését.

Oroszné Menyhért Valéria ügyvezető igazgató
 Telefon: 431-2080, 290-1696